

ben u. i. VERSEGHY és HORVÁTH JÁNOS, illetőleg az ő körüknek a folyóiratra vonatkozó rendkívül érdekes levelezését teszi közzé. A levelek rávilágítanak azokra a szellemi áramlatokra, amelyek az úgynevezett reformkorszak küszöbén foglalkoztatták a magyar katolikus papságot. II. József és Napoleon árnya, a jozefinizmus és a háborúk lidércnyomása már tűnőben van, s HORVÁTH JÁNOS kanonok, a későbbi székesfejérvári püspök, egész tudatossággal fogalmazza meg a teendőket: „... a' *Nyelv* a' nemzetiségnek egyik kútfeje, 's a' *Biblia*, a' tisztább ősmerekekforrása...“ Nemzeti és vallásos szempontok egyaránt vezérlik őt és hű munkatársát, VERSEGHYt. S mert VERSEGHYnek oly jelentős szerep jutott a vállalkozásban, irodalomtörténetírásunk nagy haszonnal forgathatja szintén e kiadványt. De nem egy meglepő mozzanatra bukkanunk a levelek olvasásakor, akár a kor társadalmi, felekezeti viszonyait vizsgáljuk, akár más művelődéstörténeti jelenségét vagy intézményét (például a Magyar Nemzeti Múzeumot) tekintjük. Ez természetes is, hiszen nagyműveltségű emberek írták ezeket a leveleket, s őszinteségüket igaz barátság biztosította.

A nagyértékű levelezést a zirci apátság levéltárából betűhíven közölte HORVÁTH KONSTANTIN, s így minden igényt kielégít. Vitatható a kiadásban követett beosztás, t. i. hogy külön adta VERSEGHY, külön HORVÁTH és a többiek leveleit, bár ennek is megvan az előnye.

CLAUSER MIHÁLY.

A német közkönyvtárak közös katalógusa. (*Der Deutsche Gesamtkatalog*). A porosz közkönyvtárak közös katalógusa, a *Preussischer Gesamtkatalog* 1930-tól 1935-ig nyolc kötetben tárta elénk a porosz közkönyvtárakban levő 1930. január 1. előtt nyomtatott könyvek jegyzékét. E nyolc kötet csak az *A* betűvel kezdődő címszókat tartalmazza. Az új német központosító törekvések hatására a birodalmi kultuszminiszter 1935. május 22-én kiadott rendelete a porosz katalógust folytató köteteiben a *B* betűvel kezdődőleg a német könyvtárak közös katalógusává bővítette és megbízta a berlini Állami Könyvtárt a vállalat további szerkesztésével. Már a porosz katalógus sem szorított közot csupán a porosz közkönyvtárak anyagára, hanem a bécsi Nemzeti Könyvtár és a müncheni Bajor Állami Könyvtár könyvvállományát is fölvette. A kibővített katalógusban a résztvevő könyvtárak száma 18-ról a csatlakozó németországi és ausztriai könyvtárakkal 103-ra növekedett s így a 35 millió kötetten felüli anyagról beszámoló *Deutscher Gesamtkatalog* bizvást tekintethető az egész német könyvkultúra hatalmas seregszempléjének.

E vállalkozás tudományos és gyakorlati könyvtári értéke egyaránt jelentős. A német könyvtárak gazdagsága révén egy-egy író műveinek csaknem teljes bibliográfiája bontakozik ki köteteiből. A jelentősebb szerzőket, például Augustinust, Balzacot, külön kiadásban is megjelentette. Gyakorlati könyvtári szempontból legjelentősebb a könyvkölcsönzés egészséges fejlesztése. Már az eddigi tapasztalatok is mutatják, hogy a Gesamtkatalog kitűnően pótolja egyes könyvtárak elavult alfabetikus katalógusát is, ha azok a tulajdonukban levő művek jelzését külön feltüntetik benne. Természetesen e szerepét akkor töltötte volna be a legteljesebben, ha az eredeti terv szerint az egyes címszokat külön cédulára nyomtatva is kiadta volna. Az ezzel járó hatalmas kiadásokra azonban nem mutatkozott fedezet. Mindenesetre, mivel a katalógus által közölt, az egyes könyvtárakban meg nem lévő anyag felülmúlja a rendelkezésre állót, nehézségeket okoz könyvtári katalógusul való alkalmazása, azonban e nehézségekkel járó kellemetlenségért bőven kárpótol a keresett tárgy bibliográfiai megvilágítása. A kutató előtt nemcsak saját könyvtárának anyaga nyílik meg, hanem azonnal tájékozódik a tárgy teljes irodalma és a kölcsönzési lehetőségek felől is.

Az összefoglalásra szánt anyag behatárolásánál a következő szempontok érvényesülnek. A katalógusban csak azok a könyvtárak szerepelnek, amelyek példányaikat könnyen kikölcsönözhetik, tehát határozottan közkönyvtár jellegűek. Kivételt képez néhány szakkönyvtár, melynek különleges anyaga nagyban hozzájárul a katalógus értékének emeléséhez. A tudományos intézetek kézikönyvtárai és szakkönyvtárai, valamint a magánkönyvtárak általában kimaradnak. A munka tudományos bibliográfiai jellege ezzel veszít értékéből, de viszont gyakorlati szempontból e korlátozás teljesen igazolt. A résztvevő könyvtárak anyagából nem kerülnek a katalógus főrészébe, hanem külön kiadásokban fognak megjelenni a nép- és középiskolai tankönyvek, az egyetemi kiadványok és a névjegyzékek. Az 1850 óta megjelent értéktelen anyag erős rostálás után a lehető legrövidebb alakban szerepelhet csak. E csoportnál az értékelést az anyag birtokában levő könyvtárak végzik. A Biblia kiadásai és a folyóiratok a főrészben csak utalókkal szerepelnek, pontos jegyzéküket külön kiadásban tervezik közzéadni. A kinyomtatandó szöveg korlátozása szükségessé teszi, hogy a címeket lehetőleg röviden közöljék. Itt szabályként állították föl, hogy csupán annyit közölnek, amennyi az egyes kiadások identifikálására elég.

A katalógus terjedelmének korlátozására irányuló intézkedések mellett is fájdalmasan hosszú időt fog igénybevenni a munka el-

végzése. Mivel az első nyolc kötet öt év alatt jelent meg, a katalógus teljes elkészülte száz évig is eltarthat. Természetesen e körülmény-nyel az irányadó körök tisztában vannak és a munkaerők számának fölemelése révén egyharmadára szeretnék csökkenteni e hosszú időt.

A katalógus szerkesztését a résztvevő könyvtáraknak 1935. november 1-én kiküldött nyomtatott utasítás szabályozza. A katalógus szerkesztősege a Porosz Katalógus már kéziratban készen levő anyagát képező cédulákat sorban, szabályszerű időközökben nyomdába küldi. Az elkészült korrektúrákat a résztvevő könyvtárak közül az a 37 kapja meg először, melyektől újabb bejelentések várhatók. Ezek a könyvtárak a korrektúrákat összehasonlítják katalógusaikkal, az egyes könyvek meglétét jelzik könyvtáruk jelének feltüntetésével és a korrektúrákban nem szereplő náluk levő műveket a bejelentőlapra rávezetik. Az így feldolgozott korrektúrákat és az újonnan fölvetett könyvek céduláit visszaküldik a szerkesztőségnek, ahonnan az összegyűlt anyag átvizsgálva, ismét a nyomdába kerül. A nyomda most ismét korrektúrákat készít s ezeket közvetlenül megküldi minden résztvevő könyvtárnak. Az első korrektúrát megkapó könyvtárak alkalmat nyernek jelentéseik felülvizsgálatára, a kisebb könyvtárak pedig elvégzik az anyagukkal való összehasonlítást és a többlet kellő bejelentését. Ezzel az eljárással a kisebb könyvtárak nagy munkától szabadulnak meg, mert a tapasztalat szerint az első körúton teljessé tett jegyzékben csak példányaik azonosságát kell megállapítaniuk az esetek legnagyobb részében.

Természetesen az úgynevezett porosz katalogizálási rendszertől eltérő katalógusokkal rendelkező könyvtárak miatt még így sem lehetséges a hiányos bejelentéseket teljesen elkerülni, azonban az eddigi tapasztalatok szerint igen kevés példány marad ki. Ezeket utólagosan jelentik a szerkesztőségnek s ez a német könyvtárak felvilágosító irodájával közli a kimaradt adatokat. Eme utólag bejelentett adatok felhasználásáról majd mennyiségük és minőségük értékelése alapján döntenek.

A berlini Porosz Állami Könyvtárban működő szerkesztőség két könyvtárosból, három tudományos kisegítő tisztviselőből és tizennyolc nem tudományos képzettségű alkalmazottból áll. A vezetés munkáját feltűnő nagy tárgyszeretettel dr. FUCHS HERMANN végzi. Az idegen nyelvű könyvek felvételét megfelelő nyelvtudással rendelkező tisztviselők látják el. A magyar könyvek felvételét MÖBUS GERTRUD, az egyetemi Magyar Intézet tagja ellenőrzi.

A B betűből eddig két kötet jelent meg, tehát a nagy mű jelenleg 10 kötettel rendelkezik; a következő kötet nyomása most folyik,

a 12. kötet korrektúrái pedig már szintén elkészültek. A 9. és 10. kötetből érdekes statisztikai adatot állított össze a szerkesztőség. Természetesen a lassan haladó *abc*-rend következtében ezek az adatok nem adhatják meg a feldolgozandó egész anyag keresztmetszetét. Hiszen például a magyar nyelv természetének megfelelő szókezdéssel bíró címszavakat tartalmazó részek sokkal több magyar könyvet jeleznek, mint a mássalhangzótorlódással kezdődő címszavak kötetei. A németnyelvű címekből a 9-ik kötet 8014-et, a 10-ik 4400-at tartalmaz, az idegennyelvűekből a 9-ik 4737-et, a 10-ik pedig 8702-t. Érdekes az említett kötetek anyagának százonkénti megoszlása. A 9-ik kötetben XV.: 13; XVI.: 224; XVII.: 683; XVIII.: 1401; XIX.: 5590; XX.: 4840 cím. A 10-ik kötetben: XV.: 38; XVI.: 398; XVII.: 1118; XVIII.: 1182; XIX.: 5458; XX.: 4908 cím. A Porosz Katalógus kéziratban levő anyagát a csatlakozó könyvtárak a 9-ik kötetben 3776, a 10-ik kötetben 4007 címszóval növelték. A csak egy könyvtárban föllelhető anyagból a 9-ik kötet 4516-ot, a 10-ik 5535-öt jelez.

A magyar tudományos világ várakozással és őszinte elismeréssel nézi e szép munka haladását. SZENT-IVÁNYI BÉLA.

Bibliografia písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do konca r. 1900. S pripojenou bibliografiou archeologickou, historickou, miestopisnou a prírodovedeckou. Sostavil L'UDOVÍT V. RIZNER. Vidává Maticná Správa. V. Turčianskom Sv. Martine. 1929—1934. Nákl. Matica Slovenskej. 6 kötet.

RIZNER LAJOS neve nem ismeretlen a magyar bibliográfiai irodalomban. PETRIK *Magyar Könyvészetének* IV. (pót)kötetének anyagát nagyrészt ő állította össze. Főműve, a tót irodalom bio-bibliográfiája, már a háború előtt készen állt, de kiadását szerzője már nem érthette meg. A munka szedését háborús viszonyok is hátráltatták úgy, hogy csak 1917-ben jelenhetett meg az első kötet Prágában, a cseh akadémia kiadásában. Második kötete, mely a č betűig halad, csak 1927-ben jelenhetett meg. Az első kiadás kis példányszámban, inkább csak Cseh-Morvaországban terjedt, míg végre 1927-ben a Matica Slovenská vette kezébe a kiadást s először füzetenkint, a kiváló irodalomtörténész, JAROSLAV VLČEK felügyelete alatt jelent meg, majd VLČEK halála után JÁN V. ORMIS szerkesztette. Az utolsó kötet 1934-ben jelent meg.

RIZNER munkája a tót nép bibliográfiája, felsorolja az összes tót írókat és műveiket, bárhol és bármely nyelven jelentek is meg, továbbá a tótokra és a tótlakta területekre vonatkozó irodalmat. Viszont nem terjed ki a tótlakta területeken más nemzetiségű írók nem-tót nyelven